

Umeå universitet
Rektor

Luntmakargatan 13, Box 7851,
SE-103 99 Stockholm, Sweden
Tfn/Phone: +46 8 563 085 00
Fax: +46 8 563 085 50
hsv@hsv.se, www.hsv.se

Agnes Ers
08-563 085 21
Agnes.ers@hsv.se
BESLUT

2011-06-14
Reg.nr 641-6067-10

Beslut om tillstånd att utfärda konstnärlig licentiat- och doktorexamen inom området fri konst

Högskoleverket beslutar att inte ge Umeå universitet tillstånd att utfärda konstnärlig licentiat- och doktorexamen inom området fri konst.

Ansökan och ärendets hantering

Umeå universitet har den 1 november 2010 ansökt till Högskoleverket om tillstånd att utfärda konstnärlig licentiat- och doktorexamen inom området fri konst. För granskning av ansökan har Högskoleverket utsett följande sakkunniga: professor Nina Malterud, f.d. rektor vid Kunsthøgskolen i Bergen (ordförande), professor Jan Kaila, Bildkonstakademin i Helsingfors samt professor Stein Rønning, Oslo. Underlag för bedömningen har varit den skriftliga ansökan med bilagor samt ett platsbesök vid Konsthögskolan i Umeå den 29 april 2011. De sakkunnigas yttrande bifogas.

Bedömning

Bedömningen har gjorts utifrån de krav som ställs i högskolelagen och högskoleförordningen och utifrån de kvalitetsaspekter som Högskoleverket har utarbetat. De sakkunnigas bedömning är att det konstnärliga campus som nu byggs upp i Umeå utgör en mycket bra fysisk miljö för en tänkt forskarutbildning vid Konsthögskolan, och att universitetet med denna satsning visar att de ekonomiska förutsättningarna är på plats. Lärarkompetensen och lärarkapaciteten är dock än så länge otillfredsstillande, liksom anknytningen till konstnärligt utvecklingsarbete och konstnärlig forskning vid institutionen. Det finns också brister i den tänkta utbildningens progression och i kvalitetssäkringen av forskarutbildningsmiljön vid Konsthögskolan. Högskoleverket instämmer i denna bedömning.

Beslut

Högskoleverket beslutar att inte ge Umeå universitet tillstånd att utfärda konstnärlig licentiat- och doktorexamen inom området fri konst.

Beslut i detta ärende har fattats av universitetskanslern Lars Haikola efter föredragning av utredaren Agnes Ers i närvaro av stabschefen Lennart Ståhle och avdelningschefen Magnus Hjort.

Lars Haikola

Agnes Ers

Kopia till:
Utbildningsdepartementet
De sakkunniga

Bedömargruppens utlåtande

Umeå universitet inkom den 1 november 2010 med en ansökan om tillstånd att utfärda konstnärlig licentiat- och doktorsexamen inom området fri konst. Högskoleverket utsåg en bedömargrupp för prövningen bestående av följande sakkunniga: professor Nina Malterud, f.d. rektor vid Kunsthøgskolen i Bergen (ordförande), professor Jan Kaila, Bildkonstakademin i Helsingfors samt professor Stein Rønning, Oslo. Bedömargruppens arbete har baserat sig på den skriftliga ansökan som inkommit från Umeå universitet, de aspekter och kriterier som Högskoleverket har utarbetat, samt examensordningen (SFS 2009:933). Dessutom genomfördes ett platsbesök vid lärosätet den 29 april 2011, då högskolans ledning, dekan vid humanistiska fakulteten, Konsthøgskolans prefekt, masterstudenter, en doktorand samt handledare intervjuades.

Beskrivning av det tänkta området för examenstillstånd

Det tänkta områdets benämning

Benämningen på området för det sökta examenstillståndet är fri konst. I området ingår forskarutbildningsämnet fri konst.

Examensbenämningen är tänkt att vara konstnärlig doktorsexamen i fri konst (Ph.D. in Fine Arts).

Den tänkta utbildningens upplägg, behörighetskrav och antagningsförfarande

Forskarutbildningen i de olika ämnena som leder fram till konstnärlig doktorsexamen är tänkt att omfatta 240 högskolepoäng. Den består av en kursdel om 60 högskolepoäng och ett ”reflekterat konstnärligt forskningsarbete”, som det står i ansökan, om 180 högskolepoäng. Kursdelen består av 30 högskolepoäng obligatoriska seminarier och 30 högskolepoäng valbara kurser.

Utöver grundläggande behörighet krävs för antagning särskild behörighet i form av utbildning om minst 240 högskolepoäng inom fri konst, varav minst 60 högskolepoäng på avancerad nivå eller motsvarande kunskaper. Därutöver ska den sökande vara konstnärligt aktiv och ha utfört självständigt konstnärligt arbete av hög kvalitet.

Antagning sker i enlighet med Umeå universitets antagningsordning för utbildning på forskarnivå. Beslut om antagning fattas av prefekt vid Konsthøgskolan efter föredragning av en särskilt utsedd jury som granskat, berett och rangordnat ansökningarna. Juryn utses av prefekten och dess sammansättning beror på ansökningarnas art. Intervjuer görs med ett urval av de sökande. Urvalet

sker på grundval av den sökandes studieresultat, dokumenterade verksamhet som konstnär och inskickad forskningsplan.

Organisation

Institutionen Konsthögskolan ansvarar för den tänkta utbildningen. Konsthögskolan ligger under humanistisk fakultetsnämnd. Institutionen ingår i den nationella forskarskolan i konst som startade 2010. Ytterst vilar ansvaret för forskarutbildning i fri konst på fakultetsnämnden. Om universitetet erhåller examenstillstånd för konstnärliga examina på forskarnivå kommer prefekten vid Konsthögskolan att utse en studierektor för forskarutbildningen. Studierektorn ska ansvara för att introducera doktoranderna till forskarutbildningen och för upprättande och uppföljning av individuella studieplaner. Prefekten utser huvudhandledare och biträdande handledare. Konsthögskolan har ett råd för konstnärligt utvecklingsarbete som är tänkt att fungera som ett råd för forskarutbildningen och inkludera ett handledarkollegium.

Konsthögskolan ingår i Umeå universitets konstnärliga campus som just nu är under uppbyggnad. De nya byggnaderna för Konsthögskolan och Bildmuseet beräknas stå färdiga vid årsskiftet 2011–2012. Vid campus finns också Arkitekt högskolan och Designhögskolan, utbildningar som tillhör Teknisk-naturvetenskaplig fakultet. Här finns också HUMlab-X, som är en verkstad och mötesplats för humaniora, kultur och informationsteknik. Bildmuseet och HUMlab-X tillhör, liksom Konsthögskolan, humanistisk fakultet vid universitetet.

Bedömning utifrån Högskoleverkets aspekter och kriterier vid prövning av examenstillstånd för konstnärlig examen på forskarnivå

Resurser

Lärrresurser

Det finns sedan höstterminen 2010 tre anställda doktorander på Konsthögskolan i Umeå, samtliga i fri konst. Alla tre doktorander är knutna till den relativt nystartade nationella forskarskolan i konst.

För läsåret 2008/09 redovisas tre konstnärliga professorer, samtliga med treåriga förordnanden. En av dem är anställd på 100 procent, de andra två på 50 procent. Alla tre har 50 procent avsatt inom ramen för sina anställningar för konstnärligt utvecklingsarbete och/eller konstnärlig forskning.

Det finns vidare en professor och en docent anställda på vetenskaplig grund, den ena är prefekt och professor i konstvetenskap och den andra har disputerat i filosofi och är huvudhandledare åt de tre doktoranderna. De har 60 respektive 80 procents tjänstgöringsgrad på Konsthögskolan. Det finns slutligen fem adjunkter inom olika ämnen, anställda på 20 procent i tre år, som undervisar på grund- och avancerad nivå. Av dessa sammanlagt tio lärare är tre kvinnor (en professor och två adjunkter).

Vidare finns tre gästprofessorer i fri konst, två kvinnor och en man, samtliga med treåriga förordnanden på 20 procent. Det finns också två personer som benämns ”projektledare, konstnär”, med treåriga förordnanden. En av dem har 33 procents tjänstgöringsgrad varav 5 procent inom forskarutbildningen. Den andra har en tjänstgöringsgrad om 20 procent. Därutöver anlitas många olika gästföreläsare för enskilda undervisningstillfällen.

Många av de undervisande lärarna på de olika nivåerna är lärare som flygs in till enstaka undervisningstillfällen, en modell som är vanlig på konstnärliga utbildningar. Vid Konsthögskolan i Umeå tänker man sig dock att de tillfälliga lärarna till del ersätter ett stabilt och något större lärarkollegium bestående av lärare på plats.

Konsthögskolan vid Umeå universitet deltar i den nationella konstnärliga forskarskolan som leds av Lunds och Göteborgs universitet och där sammanlagt tolv lärosäten kommer att ta del av verksamheten. De medel som beviljats forskarskolan kommer att finansiera handledarresurser för de doktorander som kommer att ingå där.

Vid Umeå universitet finns ett universitetspedagogiskt centrum som tillhandahåller handledarutbildning. Det finns även ett program som syftar till att göra fakultets- och ämnesspecifika utbildningar. Dessutom finns planer inom den nationella forskarskolan i konst att anordna handledarutbildning.

Konsthögskolans personal framstår som mycket engagerad och kompetent. Men det är ett strukturellt problem att huvudhandledaren inte är anställd på konstnärlig grund, vilket motiverats med bristande kapacitet. Professorerna anställda på konstnärlig grund har tid avsatt för konstnärligt utvecklingsarbete och/eller konstnärlig forskning men eftersom de är så få framstår miljön som instabil. Många gästlärare bidrar till dynamisk input och ett stort nätverk, men stärker inte forskningsmiljön långsiktigt. En av de konstnärliga professorerna har haft olika förordnanden på Konsthögskolan i nio år och slutar till årsskiftet. Det är oklart om (hur?) hon kommer att ersättas. Det finns möjlighet för handledarna att gå handledarutbildning, men ingen av dem har ännu gjort det.

Slutsats

Lärarkompetensen och lärarkapaciteten är otillfredsställande.

Infrastruktur

Konsthögskolan har bra lokaler och efter flytten till de nya lokalerna vid årsskiftet kommer de att bli ännu bättre. Doktoranderna ska enligt ansökan få egna ateljéer i de nya lokalerna. Satsningen på det konstnärliga campus är unik i sitt slag. Doktoranderna har tillgång till universitetets stora bibliotek vilket kompenserar det mycket begränsade bibliotek som finns på Konsthögskolan.

Slutsats

Infrastrukturen är tillfredsställande.

Ekonomiska förutsättningar

Umeå universitet är ett stort universitet med goda ekonomiska förutsättningar för att inrätta en konstnärlig forskarutbildning. Satsningen på det konstnärliga campus visar på en stor ambition på det konstnärliga området. Det är dock oklart vilken strategi universitetet har för att anställa fler doktorander i fri konst kontinuerligt framöver. Detsamma gäller frågan om vilken strategi man har för att tillgodose behovet av fler lärare anställda på konstnärlig grund, vilket skulle säkra solid konstnärlig kompetens i lärarkollegiet.

Slutsats

De ekonomiska förutsättningarna är tillfredsställande.

Nära anknytning till konstnärligt utvecklingsarbete och konstnärlig forskning

Vid Konsthögskolan finns ett kandidatprogram och ett masterprogram i fri konst. Studenterna på masternivå har god uppfattning om konstnärlig forskning men ingen kontakt med de tre doktoranderna än så länge. Bildmuseet är en stor tillgång för miljön och för att säkra studenternas kontakt med aktuell konst.

Professorerna anställda på konstnärlig grund har tid avsatt till konstnärlig forskning, men inte mer än 100 procent totalt. Två stora forskningsprojekt i gränslandet mellan konst och filosofi, finansierade av Vetenskapsrådet, har bedrivits vid institutionen. Ett av dem resulterade i två publikationer medan resultatredovisningen av det andra är bristfällig. Det är oklart vilken betydelse dessa två stora projekt har haft för att stärka miljöns anknytning till konstnärligt utvecklingsarbete och konstnärlig forskning, och hur det kommer att bli vidarefört.

Det finns som ovan nämnts planer på obligatoriska seminarier och kurser för doktoranderna, samt på doktorandseminarier varje månad. Dessa verkar dock vara på planeringsstadiet. Doktoranderna som antogs höstterminen 2010 hade ännu inte haft något gemensamt seminarium i april 2011 och hade inte heller deltagit i några gemensamma träffar, kurser eller seminarier vid den nationella forskarskolan i konst.

Samarbetet mellan Konsthögskolan, Arkitekt högskolan och Designhögskolan framstår i nuläget som i sin linda. Det faktum att de olika skolorna tillhör två olika fakulteter lyfts fram som en tillgång av universitetets ledning och av dekanus vid humanistisk fakultet. Vid Konsthögskolan förordas skapandet av en konstnärlig fakultet för att få till stånd en mer samlad konstnärlig utbildningsmiljö vid det nya campus. Bedömaregruppen menar att det mycket väl kan vara så att samverkan mellan de olika skolorna och uppbyggnad av en samlad forskarmiljö försvaras av att de tillhör olika fakulteter.

Som redan nämnts är det en brist att huvudhandledaren inte är anställd på konstnärlig grund. Det är viktigt att ambitionen att stödja doktoranderna i att finna bihandledare med rätt sorts kompetens förverkligas.

Slutsats

Anknytningen till konstnärligt utvecklingsarbete och konstnärlig forskning vid Konsthögskolan är otillfredsställande.

Nivå och progression

Den utbildningsplan som bifogats ansökan visar att ambitionen är att forskarutbildningen i fri konst ska bygga på föregående nivåer i utbildningssystemet. I och med att doktoranderna är nyligen antagna och i och

med att de inte har varit på plats, finns inget utbyte mellan doktorander och studenter på avancerad nivå och grundnivå.

Slutsats

Nivån på den tänkta utbildningen är tillfredsställande. Progressionen i den tänkta utbildningen är otillfredsställande när det gäller struktur för erfarenhetsutbyte mellan doktorander och studenter på lägre nivåer.

Kvalitetssäkring

Umeå universitet har ett fungerande kvalitetssäkringssystem som Konsthögskolan självklart kan dra fördel av. Allmänna studieplaner följer högskoleförordningen. Individuella studieplaner upprättas vid institutionen och följs upp även på fakultetsnivå. Universitetet har också en övergripande plan för hur forskningen på lärosätet ska utvecklas. Någon strategi specifikt för hur forskningsmiljön på Konsthögskolan ska utvecklas och hur kvalitet ska upprätthållas tycks dock inte vara utarbetad. Ansvarsfördelningen mellan institutionen och den nationella forskarskolan när det gäller exempelvis doktorandernas deltagande i kurser och vem som ska vara examinator på olika moment verkar i praktiken oklar. Det är likaledes något oklart hur ansvarsfördelningen mellan rådet för konstnärligt utvecklingsarbete vid institutionen och fakultetsnämnden ser ut vad gäller konstnärlig forskning. Bedömargruppen ser det som oroväckande att ämnet fri konsts representation i fakultetsnämnden ska avgöras genom val.

Genom sitt deltagande i den nationella forskarskolan säkras Konsthögskolans nationella nätverk. Skolan har ett långtgående samarbete på forskarutbildningsnivå med Maholy-Nagy University of Art & Design School i Budapest och konstakademierna i Hanoi och Hue i Vietnam. Däremot är Konsthögskolan i Umeå inte synbart aktiv i de europeiska nätverk inom konstnärlig forskning som i dagsläget är mycket vitala, vilket i dagsläget måste anses som nödvändigt för att vara väl orienterad inom fältet konstnärlig forskning.

Slutsats

Kvalitetssäkringen är otillfredsställande.

Sammanfattning

Umeå universitets satsning på ett konstnärligt campus är unik i sitt slag och mycket imponerande. Det faktum att de ingående institutionerna, Konsthögskolan, Bildmuseet, Arkitektshögskolan och Designhögskolan tillhör olika fakulteter kan vara en anledning till att man inte har gjort en samlad ansökan om tillstånd att utfärda examina på forskarnivå inom ett område. Än så länge har inte den geografiska närheten mellan de olika institutionerna utnyttjats till att utverka synergieffekter i en forskarutbildning.

Konsthögskolan har valt att inte ha så många lärare anställda på konstnärlig grund på längre förordnanden utan förlitar sig i mångt och mycket på gästlärare. Nackdelen är att miljön blir sårbar och att en strategi för att utveckla och bibehålla kvaliteten i den konstnärliga forskningen och, i förlängningen, en konstnärlig forskarutbildning är svår att utarbeta. Dessutom är huvudhandledaren till de tre doktoranderna inte själv anställd på konstnärlig grund, vilket är ett problem. Anknytningen till konstnärlig forskning vid Konsthögskolan är än så länge svag med endast ett fåtal konstnärliga professorer med relativt lite tid avsatt för eget konstnärligt utvecklingsarbete och/eller konstnärlig forskning. Med endast tre doktorander som dessutom sällan finns på plats är det svårt att få till regelbunden seminarieverksamhet, även om det finns planer på en sådan.

Det saknas en specifik strategi för hur forskningsmiljön vid Konsthögskolan ska utvecklas och hur man tänker sig att bygga upp ett sammanhållet doktorandkollegium framöver. Ansvarsfördelningen mellan institutionen, den nationella forskarskolan och mellan institutionen och universitetets övriga enheter såsom fakulteten är inte helt klagjord.

Slutsats

Bedömgargruppen föreslår att ansökan från Umeå universitet om tillstånd att utfärda konstnärlig licentiat- och doktorsexamen avslås.